

Gliwice są jednym z najstarszych miast na terenie Górnego Śląska. Przyjmuje się, że były lokowane na prawie niemieckim przed 1276 r. na tzw. surowym korzeniu. Będąc stolicą udzielnego księstwa rządzonego przez Siemowita, syna ks. Kazimierza Bytomskiego (l. 1327-1342 [1355]?) Gliwice posiadały zapewne rezydencję książęcą, która historycy umiejscawiają w rejonie plebanii kościoła pw. Wszystkich Świętych. To, co współcześnie nazywane jest „Zamkiem Piastowskim” stanowi przykład dworu mieszkalno-obronnego o cechach gotyckich. Budowlę wzniesiono w l. 1558-61 dla ówczesnego właściciela Gliwic Fryderyka Zettritz (Cetrycza) z wykorzystaniem powstałych po 1431 r. dwóch baszt, połączonych ścianą kurtynową. Dwór jest obiektem murowanym zbudowanym z kamienia łamanego i cegły gotyckiej, częściowo otynkowany. Bryłę urozmaicają wyraźnie wyodrębnione skrzydła wschodnie i zachodnie oraz wieża. Dzisiejsza postać zamku to efekt narastania i ewolucji form architektonicznych: od wybudowania za Fryderyka Zettritz pomiędzy basztami dwukondygnacyjnego budynku mieszkalnego, poprzez liczne przebudowy w XVIII i XIX w. aż do czasów po II wojnie światowej, kiedy to dokonano restauracji obiektu. Po 1945 r. zaczęto go też nazywać zapewne ze względów propagandowych „Zamkiem Piastowskim”. Fryderyk Zettritz był zapewne pierwszym i ostatnim mieszkańcem zamku. W 1596 r. miasto wykupiło od niego prawa zwierzchnie, stając się wolnym miastem, zaś zamek – budowlą miejską. Przez cztery wieki pełnił rolę arsenału miejskiego, więzienia, zaplecza folwarku czy magazynu. Około połowy XIX w. rozebrano basztę wschodnią, wzniesiono skrzydło wschodnie oraz trzecią kondygnację części mieszkalnej (łącznika między skrzydłami). W okresie władzy hitlerowskiej w budynku miała siedzibę organizacja Hitlerjugend.

W l. 1952-61 nadbudowano basztę zachodnią, nadając jej postać wieży krytej dachem namiotowym, przebudowano też gruntownie wnętrza. Prace restauratorskie prowadzone były w l. 1983-88 i 2005-2008, kiedy to realizowano projekt pod nazwą „Rewitalizacja Zamku Piastowskiego”, współfinansowany przez Unię Europejską i budżet państwa w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego (ZPORR).

Zadanie to obejmowało: remont techniczny budynku i jego obejścia, zorganizowanie w nim nowych wystaw stałych oraz stworzenie na parterze Centrum Informacji Kulturalnej i Edukacji Regionalnej. Obiekt został ponownie w pełni udostępniony publiczności 21 września 2008 roku podczas VI GDDK. Dzięki poczynionym inwestycjom Zamek Piastowski w znaczący sposób odnowił swoją ofertę działań edukacyjnych i popularyzatorskich, a także stał się ważnym punktem informacji kulturalnej na mapie Gliwic. W budynku swą siedzibę mają działy: Historii i Dokumentacji Mechanicznej oraz Archeologii, mieści też stałą

wystawę obejmującą pradzieje ziemi gliwickiej i historię miasta, zatytułowaną „Gliwice - miasto wielu kultur”.

Warto w tym miejscu dodać, że Muzeum w Gliwicach to jedno z najstarszych muzeów na terenie Górnego Śląska. Powołano je do istnienia w 1905 r. jako Muzeum Górnos Śląskie; od 1945 r. działa pod obecną nazwą. Placówka posiada bardzo bogate zbiory, zgromadzone w kilku działach. Zaprasza turystów oraz gości, pragnących poznać bezcenne wytwory kultury materialnej regionu górnośląskiego.

LITERATURA:

- Horwat Jerzy, *Księstwo bytomskie i jego podziały*
Katalog zabytków sztuki w Polsce, tom 6 z.5 *Powiat gliwicki*, Warszawa 1966, s.22
Reclaw Damian, *Zamek w Gliwicach. Z dworu Cetrycza do Centrum Informacji Kulturalnej i Edukacji Regionalnej*, Gliwie 2008
Rościszewski Piotr, *Gliwice i okolica*, Katowice 1993
Winnicki Jacek, Procek Małgorzata, *Zabytki Gliwic*, TPG Gliwice 1983

**XXXV WARSZTATY PRZEWODNICKIE
ZAMKI I PAŁACE ZIEMI GLIWICKIEJ**

GLIWICE